

O VOJNONAUKNOM RADU

Pukovnik Boško RANITVIĆ:

Doba u kojem živimo, svakidašnja praksa, postavlja pred vojnu nauku tako velike zadatke kakvi joj nikad ranije nisu postavljeni. Od nje se traži da otkrije karakter i fizionomiju savremenog rata; da pre svega pruži naučno rešenje tako aktuelnih problema kao što su: izvođenje savremenih operacija i bojeva sa upotrebom raketno-nuklearnih borbenih sredstava, izvođenje borbenih dejstava u početnom periodu rata, pitanje komandovanja i rukovođenja jedinicama, da stvaralački uopšti praksu obuke, vežbi, manevara i celokupne operativno-taktičke pripreme oružanih snaga. Vojna nauka mora da pronađe takvu organizacijsku formu oružanih snaga u celini i svake jedinice posebno koja će u celosti odgovarati uslovima i potrebama savremenog rata. Ima i niz drugih pitanja na koja vojna teorija treba da da odgovor. U celini, vojna nauka, razrađena u doba mira, mora da pruži duboka naučna rešenja svih pitanja pripreme i vođenja rata, i da bude jasnija nego ikada ranije. U njoj se mora stalno voditi računa da kriterijum istine može biti samo praksa.

Važnost i odgovornost teoretskih studija iz oblasti rata akcentira i ta činjenica što, za razliku od drugih oblasti ljudskog znanja, pravilnost teoretskih obrada u doba mira, može biti potpuno proverena i potvrđena tek u vreme rata. Mirnodopski eksperimenti samo su približavanje uslovima rata i samo u izvesnom stepenu provera vrednosti teoretskih pretpostavki. Istorija nam daje niz primera nepravilne pripreme država za rat zbog pogrešne vojne doktrine i nepravilno izabranog pravca priprema.

Uloga i značaj vojne teorije proističu iz opšte priznate činjenice da je ona jedan od najvažnijih činilaca koji, pored ostalog, omogućava pravilno shvatanje karaktera savremene oružane borbe, naučno obrazloženo određivanje uloge i mesta vidova, rodova, službi i borbenih sredstava. To pitanje ima prvostepeni značaj jer od njegovog rešenja zavisi izbor osnovnog pravca pripreme zemlje za rat u celini, a posebno oružanih snaga kao glavnog instrumenta rata, kao i racionalno korišćenje društvenih sredstava.

Određivanje karaktera oružane borbe i izbor glavnih pravaca u izgradnji oružanih snaga iziskuju svestranu naučnu analizu ratnih pojava da bi se rešenja poklapala sa objektivnim potrebama vremena. Iskustvo je pokazalo da je to moguće samo na naučnoj osnovi — brižljivom analizom prošlosti, svestranim uzimanjem u obzir sadašnjosti,

---

Ovaj napis je sačinjen od izlaganja pukovnika Boška Ranitovića, Veljka Kadjevića i Milisava Nikića u diskusiji o vojnonaučnom radu. Časopis će prihvatiti učešće u diskusiji i drugih autora o ovom za izgradnju Armije vrlo važnom pitanju.

predviđanjem budućnosti. Samo naučno-teoretska istraživanja omogućuju da se potpuno razotkrije suština pojava i problema, da se isključe subjektivna rasuđivanja i ocene, da se naučno obrazlože i argumentišu one postavke i zaključci koji će poslužiti kao osnova za praktičnu delatnost u izgradnji i upotrebi oružanih snaga.

Uslovi u kojima će se voditi oružana borba zahtevaju proveru mnogih postavki vojne nauke i njenog sadržaja. Kao nikada ranije vojna nauka treba pravovremeno i pravilno da osvetli put praksi, da odlučno probija put novome, da odbacuje zastarele poglede i rešenja. Ali, to ni u kom slučaju ne znači negiranje svega onoga što nam je dala prošlost, već naprotiv, maksimalno korišćenje svega onoga što se može koristiti bilo potpuno ili prilagođeno novim uslovima. Objektivno, postoji tesna veza između svake kasnije etape u razvoju vojne nauke i prethodnih etapa, pri čemu nagomilano znanje i tradicije u ovoj ili onoj meri imaju svoj značaj kraće ili duže vreme i u novim uslovima.

Brz tempo razvoja tehnike ne samo što akcentira zahtev za utvrđivanje pogleda na karakter, predmet i sadržaj vojne nauke, već zahteva proučavanje širokog kompleksa vojnonaučnih problema, među kojima posebno mesto zauzima problem usklađivanja teorije ratne veštine sa nivoom tehničkog razvoja. Usavršavanje vojne tehnike ne sme se odvijati stihijski već na osnovu zahteva koje ratna veština postavlja vojnotehničkim naukama. Zbog toga danas tesna veza između ratne veštine i vojnotehničkih nauka ima prvostepeni značaj.

Ratom kao složenom društvenom pojavom bavi se ne samo vojna nauka već i čitav niz drugih društvenih i egzaktnih nauka. Mada je još uvek sporno šta je predmet vojne nauke, većina se slaže da se vojna nauka neposredno bavi proučavanjem i ispitivanjem rata sa svoje specifične, vojne tačke gledišta. Iz toga sledi da je predmet vojne nauke glavni, specifični sadržaj rata, a to je svakako oružana borba. Razgraničenje je nužno jer, s jedne strane, omogućuje koncentraciju pažnje vojnih istraživača na rešavanju glavnih zadataka koji su u direktnoj vezi sa oružanom borbom, a sa druge, stvara uslove za racionalno korišćenje dostignuća drugih nauka i angažovanje odgovarajućih civilnih naučnih institucija.

Potreba za stvaralačkim razvojem vojne teorije uslovljena je ne samo uspesima nauke i tehnike koji su postignuti danas već i neverovatnim tempom njihovog daljnjeg razvoja.

Modernizacija naše armije i dograđivanje njene doktrine počivaju na svestranoj vojnonaučnoj analizi niza problema iz oblasti rata. Tu, pre svega, dolazi analiza političko-strategijskog položaja naše zemlje u sadašnjim međunarodnim odnosima, materijalnog faktora, fizionomije eventualnog budućeg rata, posebno njegovog početnog perioda, stanja naše armije po svim sektorima uz istovremeno upoređivanje sa stanjem armija stranih zemalja. Zato je dalje potrebno vršiti teoretske analize o svim bitnim pitanjima iz vođenja borbenih dejstava. Tu dolazi i neophodnost vojnonaučne analize celokupnog sistema obuke i vaspitanja, zatim analize raznih pitanja iz domena pojedinih rodova i službi.

Na svim tim pitanjima u nas je već mnogo urađeno.

Za dalje uspehe neophodno je usklađivati ovaj rad u raznim ustanovama koje se njime bave. Kad nema usklađenosti, redovna je pojava da se obrađuju i pitanja koja nisu adekvatan odraz osnovnih potreba i zadataka koji stoje pred armijom, ili da jedno te isto pitanje obrađuje istovremeno nekoliko ustanova, nezavisno jedna od druge, pa se tako neracionalno koriste snage kojima se raspolaže. Planiranje iz jednog centra i obezbeđivanje koordinacije svih organa koji učestvuju u ovom radu prva su zaloga uspeha.

Značajna se pažnja mora posvećivati i korišćenju svih vojnonaučnih radova koji se ostvaruju u Generalštabu, Pozadini, političko-upravnim sektorima, Akademiji, i ustanovama kao što su Vojnoistorijski institut, Vojnoizdavački zavod, Vojna enciklopedija i druge. Radovi ovih ustanova po svom kvalitetu su na nivou radova odgovarajućih institucija u stranim armijama. To isto važi i za niz teoretskih radova — ispitnih tema u školama i za čin generala. S tim u vezi važno je sagledati forme — među kojima će svakako značajno mesto pripasti ciklusima koje organizuje Uprava za moralno-političko vaspitanje — preko kojih bi svi teoretski materijali, bilo gde da se rade, postali pristupačni svakom pojedincu u komandama i jedinicama.

Za dobar i racionalan vojnonaučni rad neophodna je i takva organizacija bibliotekarstva koja bi omogućila lako i potpuno praćenje i korišćenje dostignuća vojnonaučne misli kod nas i u svetu. Glavni deo posla u tom rešava vojno bibliotekarstvo, odnosno vojni dokumentarni centar, ali je tu nemoguće postići pune rezultate bez angažovanja civilnih naučnih ustanova i bez korišćenja njihovih ostvarenja.

Na kraju, treba posebno istaći da je vojnonaučni rad samo jednim delom stvar specijalizovanih organa. Ustanove kao što su DSNO, Viša vojna akademija, da i ne govorimo o Vojnoistorijskom institutu, Vojnoizdavačkom zavodu, Vojnoj enciklopediji, u celini su vojnonaučne ustanove. Značajan prilog u vojnoj teoriji očekuje se i od svih naših komandi, škola i pojedinaca koji su prirodom svoga posla upućeni na stvaralačku aktivnost u mnogim domenima značajnim za ovaj rad.

Pukovnik *Veljko KADIJEVIĆ*:

Usavršavanje i modernizacija armije i dalje razvijanje i aktueliziranje ratne doktrine i ratne veštine ne može se zamisliti bez razvijanja vojne teoretske misli. To je faktor koji leži u osnovi oba ova zadatka. Na njemu se mora stalno raditi, ići od osnovnih stavova na razradu konkretnih pitanja ili čitavih oblasti, što treba da nađe svoj izraz u zvaničnim uputstvima, pravilima ili teoretskim studijama različitog stepena i namene.

Izvanredno velik uticaj na razvoj savremene vojne misli vrši veoma brz razvoj faktora od kojih zavisi fizionomija rata, a pre svega brz razvoj naoružanja i celokupne ratne tehnike. To daje poseban pečat razvoju savremene vojne nauke postavljajući pred nju istovremeno dva donekle protivrečna zahteva. Na jednoj strani brze promene u faktorima koji utiču na organizaciju oružanih snaga i načine vođenja rata zahtevaju adekvatno brz razvoj i vojne misli. Na drugoj, pak, strani, većina tih promena je toliko kvalitativno nova u odnosu na celo-

kupna dosadašnja ratna iskustva da zahteva veoma ozbiljno, temeljito i metodično izučavanje pa i eksperimentisanje — naravno, koliko i kako je to moguće u mirnodopskim uslovima — što zahteva, između ostalog, naročito vremena i materijalnih sredstava. Savremeni uslovi, dakle, postavljaju pred vojnu misao istovremeno zahteve za brzinom i studioznošću. Rešenje ovoga problema jedino je moguće u adekvatnoj organizaciji vojnonaučnog rada. Zbog toga je danas opšta pojava da se u svim savremenim armijama, a naročito u armijama razvijenih zemalja, izrazito poklanja sve veća pažnja razvoju vojnonaučnog rada. To se manifestuje na razne načine. Izrazito se povećavaju materijalni izdaci. Posebna pažnja poklanja se organizaciji toga rada, pri čemu se veoma koriste razne vojnonaučne institucije sa civilnog sektora. Uopšte je karakteristično sve veće angažovanje profesionalnih naučnih radnika i njihovo korišćenje na razne načine i u razne svrhe itd.

Postoje veoma ozbiljni razlozi koji diktiraju da se u organizaciji vojnonaučnog rada kao i u konkretnom studiranju određenih problema koriste strana iskustva i gledanja. Svakako da nije ništa novo ako kažem da naša teorija ratne veštine, kao i naša ratna doktrina, mora odraziti kako naše posebne konkretne uslove tako i opšta svetska dostignuća i gledanja. Međutim, kad je reč o fizionomiji budućeg rata kao jednom od bitnih faktora koji utiče na oblikovanje doktrine i ratne veštine, postoje i posebni razlozi za pažljivo proučavanje stranih iskustava. Poznato je da velike nuklearne sile raspolažu sredstvima, prvenstveno raketno-nuklearnim, koja će davati ton karakteru i fizionomiji budućeg rata. Njima su već danas dostupna određena iskustva koja drugima nisu. Zbog toga, sasvim razumljivo, i za nas su od posebnog interesa njihova iskustva i gledanja. Kritičko korišćenje tih iskustava i gledanja sa stanovišta realne ocene našeg položaja, naših mogućnosti i naših opštih uslova, bitna je karakteristika uspešnog razvoja naše vojne misli i neophodan uslov njenog nezaostajanja za savremenim opštim dostignućima u toj oblasti u svetu.

I u pogledu organizacije, planiranja i programiranja vojnonaučnog rada, neke zemlje imaju veoma bogata i korisna iskustva koja se takođe mogu, razume se kritički, koristiti i za naše uslove.

Jedna od bitnih mera za dalje poboljšavanje vojnonaučnog rada jeste razvijanje lične inicijative na tom planu i njeno što više plansko i što organizovanije obuhvatanje i usmeravanje. Ukoliko na tom poslu bude angažovan veći broj drugova a ne samo oni koji rade u organima i ustanovama formacijski za to predviđenim, i ukoliko to angažovanje bude što više usmereno jedinstvenim planovima, utoliko će, razume se, i rezultati biti veći.

Za uspeh u ovom radu, za studioznost i brzinu, neophodni su veliki i ozbiljni naponi i upornost svih koji se tome radu posvete. Neophodna, je takođe, što korisnija, konstruktivna i drugarska saradnja. Na ovom planu rad jednih zavisi od rada drugih u takvom stepenu da od uspešne saradnje umnogome zavisi kvalitet naučnog rada. Takva saradnja, prema tome, pretpostavlja ne samo ispunjavanje međusobnih obaveza u određenim rokovima, kako je to regulisano naređenjem pretpostavljenih, nego, u stvari, stalni radni kontakt koji će dati i najbolji kvalitet poslova i sasvim sigurno skratiti vreme potrebno za obradu pojedinih problema.

Od toga kako su razrađena vojnoteoretska pitanja, koliko su njima ovladali vojni kadrovi i u kojoj meri je ostvareno jedinstvo pogleda na osnovna doktrinarna pitanja, zavisi i to sa koliko će se uspeha rešavati praktični zadaci mirnodopske obuke, organizacijsko-formacijske izgradnje oružanih snaga i, uopšte, zadaci u vezi sa pripremama čitave zemlje za vođenje rata. U ostvarivanju tih zadataka značajan udeo ima vojna publicistika. Vojnoizdavački zavod, Vojnoistorijski institut i druge armijske ustanove izdali su niz teoretskih vojnih radova iz pera naših pisaca. To su, u prvom redu, *Titova Vojna djela*, zatim *Odbrana u NOR* od P. Morače, *Neka pitanja partizanskog ratovanja* od R. Tanaskovića, *Druga strana rata* od B. Borojevića, *Partizanska taktika i organizacija* od P. Kleuta, *Partizanski rat na Jadranu* od D. Vasiljevića, *Taktika partizanskih odreda i brigada* od P. Dapčevića, *Sanitetska služba u uslovima partizanskog ratovanja* od Đ. Dragića i dr. Za svako ovo delo može se reći da predstavlja — mada neko više, neko manje — vojnonaučnu studiju o određenom pitanju, a sva zajedno su solidan prilog teoriji naše ratne veštine. Pored toga, objavljeni su i prevodi vojnoteoretskih dela poznatih stranih pisaca.

Međutim, u izdanju pomenutih kuća izašla su i dela u kojima se obrađuju pojedini događaji, periodi, značajna istorijska zbivanja, objavljuju monografije, zbornici dokumenata i sećanja, što sve može poslužiti ne samo obuci vojnika i starešina, njihovom vaspitanju itd. već i kao materijal za studije, vojnoteoretska uopštavanja i izvlačenje iskustava. Pri tome je korisno što se iznose različita gledanja na ovo ili ono teorijsko ili praktično pitanje, što su različite ocene i zaključci izvedeni iz analize ovog ili onog pitanja. Razlike omogućavaju da se svestranije osvetle problemi. Analiza sa različitim aspektata, iznošenje suprotnih gledanja o teorijskim i praktičnim pitanjima, kritički osvrti na objavljene radove, čega kod nas još uvek malo ima, znači kofrontiranje različitih pogleda i mišljenja — sve to samo olakšava izgrađivanje i zauzimanje jedinstvenih stavova.

U okviru velikih mogućnosti za dalji razvoj naše vojne publicistike koji je opredeljen širokom skalom pitanja vojne teorije i prakse, naročito se ističu tri tematske oblasti: oblast opštih pitanja rata i armije u savremenim uslovima, oblast ratnih iskustava i oblast naše prakse.

O opštim pitanjima rata i armije pisano je ne malo, ali ona još uvek nisu dobila ono mesto koje im po važnosti pripada. Dovoljno je samo pomenuti teme kao: uticaji društvenih uslova (društvenog sistema) na oblike vođenja rata; društveni sistem i moral armije; mesto i uloga vojne sile u savremenom društvu; specifičnosti ratne veštine nacionalnooslobodilačkih pokreta u savremenim uslovima; uticaj savremene buržoaske vojne ideologije na pojedina pitanja vojne nauke; uticaj socioloških promena na karakter armije i njen unutrašnji život itd., pa da se sagleda da ono što je urađeno predstavlja tek početak. Činjenica je, također, da danas ima veoma mnogo aktuelnih teorijskih i praktičnih pitanja iz oblasti vojne psihologije i pedagogije — a mesto ovih grana nauke u savremenoj nastavi, obuci i vaspitanju ne treba

posebno isticati — koja traže obradu iz sasvim novog ugla. Njihovo temeljito sagledavanje jedan je od uslova da se u našoj praksi izbegne i nekritičko prihvatanje tuđih gledanja, teorija i rešenja.

Druga značajna tematska oblast su ratna iskustva u prvom redu naša sopstvena. Naime, vojna publicistika ne treba da se bavi pitanjima eventualnog budućeg rata samo na taj način što će tretirati takozvane savremene vojne probleme. Isto tako značajno je i pisanje o ratnoj prošlosti, iznošenje događaja onako kako su se odigrali, njihova analiza i uopštavanje s osnovnim ciljem da se mogu koristiti u savremenim uslovima. Iako je u tom pogledu dosta urađeno i izdano nekoliko studioznih dela iz ove oblasti, neosporno je da se od naše vojne publicistike moraju zahtevati mnogo veći napori i na obradi ratnih iskustava, jer će se time dati još puniji prilog vojnonaučnom radu, pomoći da se lakše sagledaju i donose rešenja, odnosno da se preduzmu konkretne mere u sadašnjim uslovima izgradnje oružanih snaga i ratne doktrine. Primera radi dovoljno je pomenuti samo nekoliko pitanja: probleme rukovođenja i komandovanja u NOR; dejstva snaga u pozadini neprijatelja pri izvođenju frontalnih dejstava; dejstva u ravnici i ravničarskim delovima zemlje; vođenje partizanskog rata na moru; dejstvo (aktivnost) na teritoriji okupiranoj od neprijatelja; izvođenje obuke (nastave) u NOR; organizovanje i sadržaj unutrašnjeg života u jedinicama NOV i POJ; uloga subjektivnih snaga u izgradnji borbenog morala itd. i t. sl.

Od posebnog značaja za dalji razvoj armije je tretiranje naše prakse, iznošenje iskustava iz rada, njihova analiza — sve da se i rad usmerava i da bi se odredio teorijski smisao pojava i rešenja koje nameće praksa. Takav metod rada bio je uvek odlika naših partijskih kadrova, naših rukovodilaca u toku NOR, obezbeđivao nas je od šablonizma, omogućavao i razvijao stvaralačku aktivnost i originalnost. U njegovom sprovođenju i unapređivanju vojna publicistika ima veoma obimnu ulogu. S jedne strane, po tome što uopštava iskustva, pre svega pozitivna, a sa druge, što ih čini dostupnim svim armijskim kadrovima. Na taj način ona razvija i širi vojnu misao, povezuje teoriju sa praksom.

Činjenica je, međutim, da u sadržaju naše vojne publicistike još ima nedovoljno iskustvenih radova, iznošenja i uopštavanja prakse i izvlačenja zaključaka vrednih za unapređivanje teorije, što je, pored ostalog, posledica i nedovoljnog opredeljivanja starešina za ovaj rad i izvesnog ustručavanja. Međutim, valja imati u vidu da ne postoje nikakvi »bogom dani« vojni teoretičari, »zaduženi« da razvijaju vojnu misao. Činjenica je da svaki starešina može, na ovaj ili onaj način, dati svoj prilog razvitku naše vojne misli, a iz širokog kruga saradnika mogu se razvijati i izgrađivati, mogu ponići istaknuti vojni pisci i teoretičari. Razume se, to ne znači da ne treba imati i stvarati kadrove čiji bi osnovni zadatak bio vojnoteoretski rad, ali i njih treba birati pre svega iz redova oficira koji, pored ostalog, imaju afiniteta za taj rad.

Umesto zaključka želim još jednom podvući da čitavom svojom aktivnošću — obimom i sadržajem — naša vojna publicistika treba da se angažuje da još više razvija vojnu nauku, čime će, pored ostalog, ubrzati proces vojnostručne i, uopšte, vojnoteorijske izgradnje starešina, kao i da se starešinski sastav mora znatno ozbiljnije orijentisati kako na pisanje tako i na praćenje naše vojne publicistike — vojnoteorijskih radova: knjiga, članaka itd.